

הלכות תפלין סימן לג

לג דין תקוני תפלין ודין הרצועות, ובו ה' סעיפים:

א *אם (א) נתקלקל עור של שני כתמים (ב) מבתי הראש (ג) *זה אצל זה, *אם התפלין (ד) ישנים פסולים ואם הם (ה) תדשים כשרים, כל זמן שעור מושב הכתמים (ו) [ב] (ו) קנים: הגה גם הכתמים צריכין להיות קנמים אלא שנקרעו קצת (כ"י). ויש אומרים להפך, בישינים כשרים ובתדשים פסולים (ר"י והרא"ש), ונראה לי דיש להחמיר (ז) לפסל בשניהם: ואלו הם תדשים? כל זמן שאם היו מושכים אותם ברצועות (ח) הבית מתפשט (ט) ונפתח, נקרא תדש, אם אינו נפתח, נקרא ישן. ואם נתקלקלו שנים זה שלא כנגד זה, (ט) *ראשון (א) ושלישי כשרים אפלו הם ישנים. ואם נתקלקלו (י) שלשה כתמים, (יא) בכל ענין (ד) פסולים: **ב** *אם נפסקו תפירות התפלין, (יב) *לְהַרְמֵב"ם *אם היו שתי התפירות זו בצד זו, או שנפסקו שלש תפירות אפלו (יג) זו שלא כנגד זו, הרי אלו פסולים. במה דברים אמורים בישינים, אבל בתדשים כל זמן

א מנחות לה לפרוש הראשון ברשיי וקרא"ש והתקדכי ומוקדמותיו ב לגרסת הר"ף שם במקרא ומבנים פסקו ג מהלכות תפלין ג פ"ט במקרא ד כן שם הרמב"ם והוא המנחות פסקו ג מהלכות תפלין

באר היטב

(ב) קנים. ר"ל התחוא, אבל ב"י פרש ל"ג הינו לומר דבעי שיהיה שלמים מכל שאר צדדים, ולא מכשירינן אלא לשנקרעו בין בית לבית וקרא, וזהו שכתב לבית אבל הצדדים צריכין להיות שלמים: (ג) ונפתח. ולדין אין שוף זה: (ג) ושלישי. ונשאר בית א' שלם ביניהם, אבל שנים הסמוכים אע"פ שאין הקרעים סמוכים אלא שוף בצד זה והשני בצד אחר מקרי זה אצל זה, ט"ז: (ד) פסולים.

שערי תשובה

[ב] קנים. עכ"ט. ובשו"ת פניני'הושע חלק א"ח סימן י כתב בבית תפלין של יד וכו' גם הכתמים צריכין להיות קנמים אלא שנקרעו קצת, פי' שנקרעו בין בית לבית ונפתח. ולדין אין שוף זה: (ג) ושלישי. ונשאר בית א' שלם ביניהם, אבל שנים הסמוכים אע"פ שאין הקרעים סמוכים אלא שוף בצד זה והשני בצד אחר מקרי זה אצל זה, ט"ז: (ד) פסולים.

משנה ברורה

א (א) נתקלקל. פרוש, שנפסק ונעשה קרע: (ב) מבתי הראש. אבל אם נעשה קרע (ג) בהבית של יד, פסול לכלי עלמא בכל ענין, אף שהתחוא קצתו, ולא דמי לשל ראש דנשמר בו עוד על-כף פנים איזה כתמים שלמים: (ג) זה אצל זה. ורצה לומר דהכתמים הם סמוכים זה לזה (ד) אפלו אם אין הקרעים סמוכים, כגון שקרע אחד בהבית השני בדפנו הימני וקרע השני בהבית השלישי, לא שנא בדפנו הימני (א) או השמאלי, ואפלו אם קרע זה למעלה (ד) וזה למטה, וכל-שכן אם שניהם באויר אחד זה כנגד זה דפסול: (ד) ישנים פסולים. דכבר נתקלקלו (ה) מחמת ישן. והנה אומרים סבירא לה להפך, דבתדשים אגלאי מלתא דעור מקלקל הוא כיון דבזמן מועט נקרעו. ואפלו היכא דלא שכי (ו) אלו התחמיר, כגון שנעשה הקרע על-ידי סכין וכיוצא בזה, יש להחמיר. ומכל מקום צדד בספר פתחי תשובה דרבוך מהני אם אנו יודעין שאין העור מקלקל, אף אלו דנוהגין לעשות תפלין מעור אחד, ע"פ שם: (ה) תדשים כשרים. ואפלו הקרע בשני הכתמים (ו) בשני דפנותיהם: (ו) קנים. הינו התחוא, אבל בבית יוסף פרש דבעי שיהיו שלמין מכל הצדדין, ולא מכשירינן אלא מה שנקרע מבפנים בין בית לבית, וזהו גס'פן דעת רמ"א שהעתיקו לתלכה וכתב דגם הכתמים צריכים להיות קנמים אלא שנקרעו קצת, פרוש, שנקרעו בין בית לבית, אבל הצדדים צריכים להיות שלמים, ואפלו קרע בבית אחד אם (ז) נעשה מבחוץ לכד גס'פן יש להחמיר: (ז) לפסל בשניהם. על-פ'ן יש לפסל מה שרגילין (ט) הסופרים, כשעושי'ן הר' כתיים ונותנין אותו בדפוס חותכין מן העור בין בית לבית כדי שלא יהא נכרך ובוולטת, ומחפין מקום החתך מבפנים כדי שיהיה נראה מבחוץ שלם: (ח) הבית מתפשט. זהו לאותן שעושי'ן המעברתא מהעור שעשו מענו הכתמים, אבל לדין שהמעברתא עור בפני עצמו (י) אין שוף לומר כן: (ט) ראשון ושלישי. ורצה לומר, דבזה מקרי זה שלא כנגד זה. ואפלו אם נעשה (יא) הקרע בהבית השלישי בשני דפנותיו כשר, כיון שיש שלם מפיסוק ביניהן; אבל אם נעשה הקרע בבית שני ושלישי, אף דקרע אחד בבית אחד מימינו וקרע השני בבית השני משמאלו, אף-על-פי-כן מקרי זה כנגד זה, כיון דשני הכתמים הם סמוכים להדדי, וכנ"ל בסעיף-קטן ב: (י) שלשה כתמים. אפלו בכל בית (יב) רק דפן אחד: (יא) בכל ענין. בא לרבות

באר הגולה

* זה אצל זה. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו "וכל-שכן אם שניהם באויר אחד וכו'", עין בבית-יוסף, וצריך עיון כמה שהביא שם דהמוקדמותיו סבר גס'פן כלשנא קמא דנש"י, דהמעצן בו בפנים בוד"ה שמים וכו' אבל, וראה להדיא דבכירא לה לתנוסקדמותיו ותלוי רק באוירין, ולדידה אם הקרע באויר אחד אפלו הוא בשתי דפנות כשר, ולהפך אם היו בשני אוירין, כגון שנעשה הקרע בבית ראשון מצד שמאלו ובבית השלישי מצד ימינו, פסול, דזה מקרי לדידה זה כנגד זה, וכל-שכן אם הבית השלישי נעשה בו קרע בשני דפנותיו, זה מקרי לדידה שלשה אוירין, מה דלא סבירא לה לרש"י לכל זה, לא כלשנא קמא ולא כלשנא בתרא. ואולי דהבית-יוסף מביא רק ראה למה דסבר רש"י כלשנא קמא דאם נעשה קרע בבית ראשון משמאלו ובבית שני גס'פן משמאלו דהוא פסול, דהמוקדמותיו סבר גס'פן כזה כוונה, דהרי הוא ב' אוירין, ודלא כלשנא בתרא, וצריך עיון: * ראשון ושלישי. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו "ואפלו אם נעשה הקרע בשתי דפנותיו", עין כתב הפרי-מגדים באשל-אברהם לדעת הפגון אברהם שכתב כן, והוכיח גס'פן מהשלחן-ערוך מוקדם לבסוף "אם נתקלקלו ג' כתמים", מישע אצל לא ג' דפנות, עין שם, ולא קומא לן כלשנא בתרא דנש"י דמחמיר בזה; גם מהגרא בבאורו משמע דדעת השלחן-ערוך רק כלשנא קמא דנש"י, וכתב שכן דעת כל הפוסקים וכן בשארי אחרונים ראיתי כן, לכן סתמתי כן ולא כהמשכחות-הקב שמעמד ההמיר בזה: * לְהַרְמֵב"ם וכו'. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו "אבל שאר פוסקים וכו'", עין לעיל בסוף סימן לב בבית-יוסף שם ד"ה ואם נפסקה התפירה וכו', בסוף דבריו שכתב. ולענין הלכה, במקום דלא אפשר יש לסמוך על דברי המפיל כדי שלא להתבטל ממוצת תפלין; משמע מזה דדעתו דכל הני פוסקים דהביא מתחלה והם הראש וספי התרומה וסמ"ג פלם מקלין ופליגי אהא דהרמב"ם וסבירא להו דבפסקת ב' תפירות מטר בכל ענין ונבאמת לא ידעתי, דלמא גם הם מחמירין, ומה נקטו ג' משום דבג' אפלו תקון התפירה במקום ההוא לא מתיי וצריך לתפר מתדש אחר-כך מצאתי בבאורי מהרש"ל על הסמ"ג שכתב באמת שכן הוא דעתם. ואפשר דדעת הבית-יוסף דאס'פן הוא דסבירא בהרמב"ם, הנה להם להחמיר שום חלוק לדינא בין חדשות וישנות ובין זה כנגד זה לשלא כנגד זה; ועוד, אהרי שהרא"ש והצדוק וסיעתו מפרשי הפיקרא דר"ה ור"ח במנחות שלא לענן תפירות. מנין להו להחמיר בשתי תפירות, וכן הבין האלהי רבה דעת הבית-יוסף בזה. ובאמת לפעמים הרמב"ם מקל יותר מהם, כגון בנפסק ג' תפירות בתדשים דהרמב"ם מקל אפלו בלי תקון כלל, ולדידהו צריך תפירה מתדש בזה בין בתדשים ובין בישינים, ופשוט דכל זה קלל הבית-יוסף שם כמה שכתב דיש לסמוך במקום דלא אפשר על המפל. ומה שכתב אחר-כך הקמ"א על זה: ויש אומרים דבתדשים פסולים וכו', ונרשע על זה רש"י וחסור והרא"ש — לאו דהם סבירא להו כן, דהא לדידהו אין חלוק כלל בתפירה בין חדשות לישנות. וכנ"ל דלא אורי הגמרא לענן תפירה, רק ורצה לומר, לפי סבתם דלעיל דגרסי במקרא הפוך מדברי הרמב"ם לענן חדשות וישנות, והנה אס'פן לפי פרושו שפטרש המיקרא דר"ה ור"ח לענן תפירות הפוך

שער הציון
 (ב) שערי-תשובה: א' (ג) ט"ז: (א) מחצית-השקל וישועות-יעקב: (ד) מרדכי והובא בבית-יוסף: (ה) ט"ז: (ו) מחצית-השקל. עיי"ש: (ז) פריימגדים באשל-אברהם א' (ג) (ח) כן מוכח מדרך-התיים: (ט) מרדכי: (י) ט"ז: (יא) פריימגדים באשל-אברהם: (יב) כן מוכח במקרא: (יג) ט"ז: (יד) מוכח במקרא: (ט"ז) ט"ז:

הלכות תפלין סימן לג

ביאורים ומוספים

סימן לג

דין תקוני תפלין ודין הרצועות

[משנ"ב ס"ק א]

פרוש, שנספס ונעשה קרע⁽¹⁾.

1) ואם לא נעשה אלא נקב בלבד, נחלקו בזה האחרונים, ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' יד) כתב על פי דברי השטמ"ק (מנחות לה, א), שיש להחמיר בזה, וכן כתב הקסת הסופר (סי' כד לשכת הסופר ס"ק א). אמנם בנקב קטן מאד שאינו נראה אלא כנגד השמש, כתב המשנת הסופר (סי' כד ביאור הסופר ד"ה הבתים) שיש להכשיר, שהרי מותר לעשות את הבתים מעור העוף, וכשם שהוכיח הביה"ל לעיל (סי' לב סכ"ה סוף ד"ה אות אחת) מכך שעור העוף כשר לקלף, שיש להכשיר בנקב באות שאינו נראה אלא כנגד השמש, כן יש להקל בנקב כזה בבתים.

[משנ"ב ס"ק ד]

דקבר נתקלקלו מחמת לשון⁽²⁾.

2) וכמו שביאר הנמוקי יוסף (מנחות ז, ב ד"ה בעתיקותא), שיש לחוש שמא מרוב יושנם של הבתים, יתרחב הקרע עד אשר יצא לדופן החיצון.

[משנ"ב שם]

ואפלו היבא דלא שיכי אלו הטעמים, כגון שנעשה הקרע על-ידי ספין וכיוצא בזה, יש להחמיר⁽³⁾.

3) ובטעם הדבר כתב המקדש מעט (ס"ק ג), שיש לחוש שמא יתרחב הקרע יותר ויתקלקל הבית.

[משנ"ב שם]

ומכל מקום צדד בספר פתחי תשובה דרבוק מהני אם אנו יודעין שאין העור מקלקל, אף לאלו דנוהגין לעשות תפלין מעור אהד⁽⁴⁾.

4) וכמו שנתבאר בביה"ל לעיל (סי' לב סל"ח ד"ה יעשה), שדוקא באופן שמחבר שתי חתיכות של עור על ידי דבק אין זה נחשב חיבור, מזה שאין כן בעור אחד שנעשה בו קרע, ודאי תועיל סתימת הדיבוק להחשיבו כעור אחד שלם.

[משנ"ב ס"ק ז]

ומתפין מקום התקף מבפנים כדי שיהיה נראה מבחוץ שלם⁽⁵⁾.

5) ומבואר שהוא סובר שפסול אפילו בדיעבד, וכן כתב המאמר מרדכי (ס"ק א), ושלא כמו שכתב הדעת תורה (למהרש"ם) שבדיעבד אין לפסול באופן זה.

[משנ"ב ס"ק ח]

אבל לדידן שהמקבצתא עור בפני עצמו אין שייך לומר כן⁽⁶⁾.

6) וכמו שכתב לעיל (סי' לב ס"ק רא), ובביה"ל שם סמ"ד ד"ה שישים), שמנהג העולם לעשות את המעברתא ואת התיתורא משני עורות, אלא שאם אפשר טוב להדר שיהיה הכל מעור אחד.